

Ontwerp je eigen lesscenario met de schrijfschijf

1 Welke betekenisvolle schrijftaak kies je?

De binnenste schrijfring van de schrijfschijf vormt het vertrekpunt: alles start met een **betekenisvolle schrijftaak** voor je leerlingen.

- **onderwerp:** kies een boeiend en uitdagend onderwerp. Wat boeit je leerlingen? Wat houdt hen bezig? Wat gebeurt er in de klas, op school, in de omgeving, in de wereld?
- **schrijfdoel:** stel een concreet schrijfdoel voorop, bv. mensen uitnodigen voor een schoolevenement, aan geïnteresseerden verslag uitbrengen over een klasuitstap, medeleerlingen oproepen om deel te nemen aan de 'Dag van ...'.
- **doelpubliek:** idealiter laat je je leerlingen een tekst schrijven voor echte lezers. Dat kunnen andere leerlingen of familieleden zijn, maar ook mensen uit de buurt, lezers van de school- of klasblog of de burgemeester.

Zoek een concrete aanleiding om te schrijven in het rijke schoolleven (bv. een schoolevenement, een klasuitstap), in verschillende vakken (bv. een experiment) of in de ruimere maatschappij (bv. een belangrijke gebeurtenis). Je kan ook kiezen voor een creatieve schrijftaak waarin leerlingen hun fantasie mogen gebruiken. Bovendien is het interessant om je schrijftaak te laten voortvloeien uit een thema of om schrijfvaardigheid te verbinden met lees-, luister- en/of spreekvaardigheid.

Je kan je laten inspireren door de betekenisvolle schrijftaken in de lesscenario's. Bij 'Andere mogelijkheden' vind je telkens nog meer suggesties.

2 Welk teksttype kies je?

Tweede schrijfring: bij de concrete betekenisvolle schrijftaak die je kiest, hoort ook een **teksttype**: schrijven de leerlingen een brief of e-mail, een verslag, een artikel, een instructie, een verhaal, een oproep, een uitnodiging, een tekst met een beoordeling of mening? Of nog een ander teksttype?

- **brief/e-mail:** bv. een persoonlijke brief aan een ouder of een e-mail naar het dierenasiel
- **verslag/artikel:** bv. een verslag van een schooluitstap of een verslag van één dag uit het leven van een boekentas, een angstaanjagend artikel of een nieuwsbericht voor de Goednieuwskrant
- **instructie:** bv. een recept voor een nieuw gerecht of een handleiding voor een leuk spel
- **verhaal:** bv. een heksenverhaal of een verhaal waarin de leerling zelf het hoofdpersonage is
- **oproep/uitnodiging:** bv. een oproep om deel te nemen aan de jaarlijkse Nacht van de Duisternis of een uitnodiging voor een schoolevenement

- **beoordeling/mening:** bv. een recensie over een jeugdboek of een schriftelijke reactie op een prikkelende stelling
- **andere:** bv. een beschrijving van een vermiste directeur of schriftelijke antwoorden op een vragenlijst

Tijdens een les(senreeks) schrijven besteed je altijd – in meerdere of mindere mate – aandacht aan het teksttype van de tekst die de leerlingen zullen schrijven. Hoe meer vertrouwd je leerlingen met het gekozen teksttype zijn, hoe vlotter je de voorkennis hierover kan oproepen.

Voor de verschillende teksttypes van de schrijfschijf is een lesscenario uitgewerkt. Je kan je daardoor laten inspireren.

3 Welke taalbeschouwelijke focus stel je voorop?

Derde schrijfring: een schrijftaak biedt je de kans om voor, tijdens en/of na het schrijven in te zoomen op een taalbeschouwelijk aspect waarmee je leerlingen moeite hebben. Ook als je leerlingen problemen hebben op verschillende vlakken, is het belangrijk om toch een duidelijke focus te kiezen.

Op welke taalbeschouwelijke categorie wil je in deze les(senreeks) inzoomen: tekstkenmerken, tekststructuur, zinsbouw, woordgebruik, spelling of leestekens? De concretisering daarvan vormt je **taalbeschouwelijke focus**.

- **tekstkenmerken:** bv. focus op de typische onderdelen van een artikel (titel, lead ...), van een e-mail (onderwerpsregel, aanspreking, slotgroet ...)
- **tekststructuur:** bv. aandacht voor inleiding-midden-slot, de tekst indelen in alinea's, in elke alinea één kerngedachte uitwerken, signaalwoorden gebruiken om verbanden zichtbaar te maken
- **zinsbouw:** bv. focus op volledige zinnen schrijven (met onderwerp en persoonsvorm), zinnen logisch opbouwen, congruentie tussen onderwerp en persoonsvorm bewaken, variëren in zinsbouw
- **woordgebruik:** bv. inzetten op de juiste verwijswoorden en voornaamwoorden, gepaste voegwoorden kiezen, de gepaste taalvariant kiezen, vage woorden vervangen door rijke woordenschat, variëren in woordkeuze
- **spelling:** bv. aandacht voor hoofdletters, werkwoorden correct spellen, werkwoordstijden niet vermengen, samenstellingen aaneenschrijven
- **leestekens:** bv. focus op zinnen afbakenen met een gepast leesteken (punt, vraagteken, uitroepeteken), leestekens binnen de zin correct gebruiken (komma, dubbelpunt, aanhalingstekens ...), emotionele leestekens vermijden
- **andere:** bv. aandacht voor de combinatie van zinsafbakening (met hoofdletter en leesteken) met zinsbouw

Je kan vooraf een taalbeschouwelijke focus kiezen: op basis van eerdere schrijfproducten van je leerlingen, op basis van onze corpusanalyse van 200 leerlingteksten, of op basis van een bijpassend onderdeel taalbeschouwing uit je handleiding.

De keuze voor een geschikte taalbeschouwelijke focus kan je echter ook maken of verder verfijnen nadat je leerlingen een eerste versie van hun tekst hebben geschreven. Zo sluit je nog meer aan bij hun concrete noden op het vlak van taalbeschouwelijke basiskennis.

In de lesscenario's vind je mogelijke concretisering van de verschillende taalbeschouwelijke categorieën van de schrijfschijf terug. Laat je inspireren door die uitgewerkte taalbeschouwelijke focussen en door onze concrete instrumenten op basis van onze corpusanalyse, die je vindt bij 'taalbeschouwing: taalbeschouwelijke focussen'.

Als je voor je taalbeschouwelijke focus wilt **differentiëren** naar boven en/of naar beneden, vertrek je best van concrete schrijfproducten van je leerlingen:

- ➡ Wat is de belangrijkste nood bij de zwakkere schrijvers? Welk stapje terug moet je zetten?
- ➡ Hoe kan je de sterkere schrijvers verder uitdagen? Wat is voor hen de volgende stap?

In de lesscenario's vind je concrete voorbeelden van differentiatie naar boven en beneden bij de verschillende taalbeschouwelijke categorieën van de schrijfschijf, met daarbij ook oefenmateriaal ter inspiratie. Daarnaast kan je gebruikmaken van ons instrument 'De gepaste taalbeschouwelijke focus kiezen per vaardigheidsniveau' bij 'taalbeschouwing: differentiatie'.

4 Welke taalbeschouwelijke aanpak(ken) kies je?

Vierde schrijfring: er zijn verschillende manieren om de gekozen taalbeschouwelijke focus expliciet onder de aandacht te brengen en je leerlingen hierop – eventueel gedifferentieerd – te laten oefenen. De volgende **taalbeschouwelijke aanpakken** kan je inzetten voor, tijdens en/of na het schrijven:

- **Modeltekst met highlights**: betekent dat je een voorbeeld van het teksttype aanbiedt en met markeringen (onderstrepen, arceren ...) de aandacht richt op de taalbeschouwelijke focus.
- **Verbetering oefentekst**: betekent dat je de leerlingen een minder goede tekst vanuit de taalbeschouwelijke focus laat herschrijven.
- **Gefocuste revisie**: betekent dat je leerlingen hun eigen tekst of die van een medeleerling laat reviseren op basis van een beperkt aantal vragen of opdrachten die focussen op één of enkele taalbeschouwelijke aspecten.
- **Leerlingvoorbeelden**: dit betekent dat je tekstmateriaal (zinnen, stukjes tekst) van je eigen leerlingen gebruikt als oefenmateriaal voor de taalbeschouwelijke focus.
- **Interactionele feedback**: betekent dat je tijdens het schrijfproces spontaan met vragen de aandacht vestigt op een aantal taalbeschouwelijke aspecten van het schrijven en dan klassikaal terugkoppelt.
- **Taalbeschouwelijke oefeningen**: betekent dat je de leerlingen meer klassieke oefeningen laat maken m.b.t. de taalbeschouwelijke focus (evt. uit het werkboek).

- **Andere:** bv. leerlingen een goede en een minder goede voorbeeldtekst m.b.t. de taalbeschouwelijke focus, met elkaar laten vergelijken

Het loont de moeite om in je lesscenario verschillende taalbeschouwelijke aanpakken met elkaar te combineren. Zo werk je diepgaand aan de gekozen taalbeschouwelijke focus.

Bijvoorbeeld: voor het schrijven van de eerste versie toon je van het gekozen teksttype een modeltekst met highlights; na het schrijven van de eerste versie zoom je in op de gekozen taalbeschouwelijke focus vanuit leerlingvoorbeelden en werk je met gefocuste revisie.

Ter inspiratie vind je in de lesscenario's voorbeelden van verschillende taalbeschouwelijke aanpakken op verschillende momenten in het schrijfproces, met concrete oefeningen erbij. Meer info over goed taalbeschouwingsonderwijs vind je bij 'taalbeschouwing'.

5 Welke principes van een krachtige schrijfomgeving wil je benadrukken?

De vijfde en buitenste ring omvat belangrijke principes van een krachtige schrijfomgeving in de klas. Je kan ervoor kiezen om in je lesscenario één of twee principes extra in de verf te zetten.

- **voorbeelden:** diverse goede en minder goede voorbeeldteksten van het gekozen teksttype tonen
- **succescriteria:** de criteria waaraan de tekst van de leerlingen moet voldoen, expliciteren en visualiseren
- **samenwerkend leren:** de leerlingen de kans geven om samen een tekst te schrijven, om samen ideeën te genereren, om elkaar feedback te geven
- **schrijfstrategieën:** aandacht besteden aan schrijfstrategieën voor, tijdens en na het schrijven, tijdens het oriënteren en voorbereiden, uitvoeren en reflecteren
- **schrijfproces:** aandacht hebben voor het schrijfproces, o.a. door leerlingen een eerste en tweede versie te laten schrijven
- **feedback:** mondeling en schriftelijk aanmoedigende en voedende feedback geven in de verschillende fasen van het schrijfproces. Dat gebeurt terwijl de leerlingen aan het schrijven en herschrijven zijn, maar (indien mogelijk) ook tussen de eerste en tweede versie.
- **Andere:** bv. modelleren, voldoende tijd en ruimte geven om te schrijven

In je ondersteuning voor, tijdens en na het schrijven kan je inspelen op de verschillen tussen leerlingen op het vlak van schrijfvaardigheid.

In de lesscenario's zijn de bovenstaande principes van een krachtige schrijfomgeving geconcretiseerd. Je kan je daardoor laten inspireren. Meer info over schrijfdidactiek vind je bij 'schrijfdidactiek'.

Bijlage: de schrijfschijf

